

Ervin Dubrović, ravnatelj Muzeja grada Rijeke u povodu otvorenja izložbe

»Nepoznati Klimt - ljubav, smrt, ekstaza« u Europskoj prijestolnici kulture - unatoč svim teškoćama

Str. ► 38. i 39.

ERVIN DUBROVIĆ Razgovor s ravnateljem Muzeja grada Rijeke u povodu Bez obzira na sve, pokazat ćemo »Nepoznatog Klimta«

Davor MANDIĆ
Snimio Vedran KARUZA

RIJEKA » Izložba »Nepoznati Klimt - ljubav, smrt, ekstaza«, koja će riječkoj, a nadamo se i brojnoj internacionalnoj publici pokazati ranoga Gustava Klimta, genijalca, njegova brata Ernsta i prijatelja Franza Matscha, u kombinaciji »analognih« i virtualno posredovanih umjetničkih djela i za njih vezanih priča, trebala bi se otvoriti u smiraju Rijeke – Europske prijestolnice kulture u utorak 20. travnja. Epidemiološka situacija je, doduše, takva da se zapravo malo toga zna, a promjene i organizacijska prilagodba na njih jedna su od glavnih tema razgovora koji smo napravili s ravnateljem Muzeja grada Rijeke Ervinom Dubrovićem.

Već je i sa samom lokacijom izložbe bilo problema, jer je prvotno to trebala biti stara zgrada MGR-a, tzv. Kockica, no kako nam Dubrović objašnjava, od nje se odustalo kad je datum otvorenja izložbe postao neizvjestan, s čime se usložnila operacija adaptiranja prostora za vrijedna umjetnička djela, koja, za razliku od ljudi, puno ozbiljnije reagiraju na klimatske nego na epidemiološke uvjete. Ipak, potonji su danas potpuno nezaobilazni jer mi smo ipak ljudi, a ne umjetnička djela, pa tako pitamo Dubrovića imaju li u muzeju više scenarija za otvorenje izložbe »Nepoznati Klimt«, s obzirom na neuhvatljive epidemiološke mjere i sve ostalo što nas u ovim vremenima tišti.

Nekoliko mogućih scenarija

- Pa, svi su mogući scenariji trenutno nepogodni. Priželjkivali smo na otvorenju tisuću ljudi, koliko ih je bilo na izložbi Leontine Littrow. Barem ih je toliko bilo prema izvješću Novoga lista. Te je rane jeseni 2017. bila priredena posebna svečanost u parku pred muzejem; nastupao je komorni orkestar s bečkim valcerima, a događaj je bio popraćen impresivnim vatrometom i jednako impresivnim koktelom. Uzvanicima

Ono što ne možemo prikazati u originalu, pokazat ćemo u katalogu i u projekcijama - Ervin Dubrović

Na izložbi ćemo vidjeti samo tri Klimtove originalne slike, kao i tri slike njegova brata Ernsta i tri slike Franza Matscha, ali gledatelji neće zbog toga biti osobito zakinuti. Ostali smo i nadalje tvrdoglavo pri prvotnoj nakani da prikazemo Klimtovo djelo u kontrapunktu između mladalačkih javnih slika i kasnih, zrelih erotskih crteža

je tom zgodom preporučena večernja toaleta – za muškarce je bilo obavezno odijelo i leptir-mašna! Radilo se tada o riječko-bečkoj umjetnici pa je u svečanosti otvorenja sudjelovalo i više desetaka gostiju iz Beča.

Klimtova izložba zaslužuje još mnogo veću pažnju, a morat ćemo se, u najboljem slučaju, zadovoljiti s dvadesetak uzvanika i pokojim predstavnikom medija. Isprijava smo planirali dovesti grupu bečkih vinara te

limenu glazbu iz Beča, koja bi s Radetzky maršem zakoračila u muzej i koja bi, uz koračnice, izvodila i omiljenu bečku plesnu glazbu, valcere i polke. Planirali smo i brojne druge atrakcije, i za otvorenje i tijekom višemjesečnog trajanja izložbe. Dogovarali smo se s Blagussom, najvećim austrijskim putničkim prijevoznikom, koji ima tisuću autobusa, da nam dovede turističke grupe na Klimta. No sve se pomalo istopilo. Ništa se više ne može zaobiljno planirati.

Jednostavno smo bespomoćni.

Nakon višegodišnjih priprema, nakon svladanih nebrojenih teškoća i prepreka koje su nam se dosad ispriječile, uspjeli smo otvoriti za nas iznimno važnu izložbu, ali nećemo moći uživati u svečanosti otvorenja. Sve će biti tiho i prigušeno, u skladu sa strogim izvanrednim uvjetima. Dakako, posve je moguć i scenarij po kojem otvorenja uopće neće biti. Muzej će, možda, morati biti zatvoren, a publika više tjedana uopće neće moći razgledati izložbu. Najgori scenarij, koji mi izgleda kao neumjesan vic, bio bi da se pošast još razbukta i potraje mjesecima, pa da onda svih šest mjeseci koliko je predviđeno trajanje izložbe Klimt bude posve nedostupan za sve one koji ga hoće vidjeti svojim očima i doživjeti »fizički«, neposredno, bez »elektroničkih produžetaka«.

Ako izravan, »fizički« posjet muzeju ne bude moguć, morat ćemo se svim mogućim silama upinjati da izložba funkcionira barem preko medija, putem raznih internetskih mreža, pomoću raznih virtualnih šetnji i videoreportaža. Iako je to već uhodana praksa, grozimo se vjerojatnosti da će dobra polovina ljudi zauvijek prestati osobno posjećivati muzeje i da će sve potrebe namirivati preko ekrana i monitora, bili to mobiteli, tableti ili laptopi!

Velika i važna izložba

Bez obzira na dosta složene uvjete za postavljanje ove izložbe, kakvo gledateljsko iskustvo ipak možemo očekivati? Što ćemo sve na koncu na izložbi vidjeti osim restauriranih slika sa svoda HNK-a Ivana pl. Zajca mladoga Gustava Klimta, njegova brata Ernsta i prijatelja Franza Matscha?

Stigle slike za izložbu

Devet slika koje će biti prikazane na izložbi »Nepoznati Klimt - ljubav, smrt, ekstaza« stiglo je jučer u Palaču šećera. Riječ je o radovima trojice bečkih umjetnika, braće Gustava i Ernsta Klimta te njihova suradnika i prijatelja Franza Matscha, naslikanim za dekoriranje interijera HNK-a Ivana pl. Zajca 1885. godine. Najprije su u Palaču dopremljene tri slike Ernsta Klimta, a stigle su izravno iz Zagreba, gdje su se nalazile na restauraciji u Odjelu za štafelajno slikarstvo Hrvatskoga restauratorskog zavoda. Vozilo se potom zaputilo prema riječkom odjelu Hrvatskoga restauratorskog zavoda, gdje je preuzeto šest slika koje su se obnavljale u toj ustanovi. To su radovi Gustava Klimta i Franza Matscha.

- Otkad su slike naslikane, krajem devetnaestoga stoljeća, one su gotovo cijelo vrijeme dostupne riječkoj kazališnoj publici, koja ih gleda na visokome stropu kazališta, kao i iznad proscenija. No kazališna publika uglavnom nije osobito zainteresirana za tu vrstu umjetnosti. Niti oni koji inače zalaze u muzeje i koje zanima baš Klimt, ne mogu sa sjedišta u gledalištu vidjeti bogznašto. Mogu samo donekle razaznati alegorijske i povijesne prizore i tek nazreti glavne likove pojedinih prizora.

Usto, u tom kazališnom kontekstu, u kojemu je sav interes usmjeren na pozornicu i predstavu, slikama nedostaje magična privlačnost koju zadobivaju nakon skidanja sa stropa kazališta. Njihov je život otada iznimno privlačan, sve što se oko njih zbiva popraćeno je velikom medijskom pažnjom koja se uoči otvorenja izložbe bliži svome vrhuncu. Tijekom posljednje tri godine oko Klimtovih se slika vrte brojni stručnjaci različitih profila i svi se natječu oko svojevrsnog prvenstva. Jedni su ih prvi vidjeli kad su se popeli na skelu i skidali ih, drugi su ih prvi vidjeli očišćene, lišene višedesetljetne naslage nečistoće, treći su ih prvi imali priliku proučavati gledajući ih uživo i izbliza, tu-maćiti ih u kontekstu razvoja

„ Za našu smo izložbu pripremili posebnu scenografiju koja se proteže kroz šest dvorana Palače šećera posvećenih Klimtu i njegovoj družbi

umjetnosti kraja devetnaestoga stoljeća i u kontekstu Klimtova umjetničkog puta. Mediji su, također, neprestano blizu tome procesu u kojemu je važno biti prvi, sudjelovati, ne zakasnuti u čemu, ne biti isključen i zakinut.

Unatoč malom broju izvornih radova, našu izložbu ipak smatramo velikom i važnom! Na izložbi ćemo vidjeti samo tri Klimtove originalne slike, kao i tri slike njegova brata Ernsta i tri slike Franza Matscha, njihova školskog kolege. Uz sve ostalo, to je i prilika za njihovo uzajamno odmjerenje. Ključno je pitanje može li se iz tih slika nazreti Klimtova umjetnička sudbina, da će postati velik umjetnik, kao i to da ostala dvojica neće. Radi se, dakako, o nijansama o kojima je udobno raspravljati nakon blizu stoljeća i pol. No svakako se može reći da je u Klimtovim slikama prisutan osobit naboj, osobita stilizacija, pomalo čudna napregnutost likova, kao i naglašena dramatika i strast.

Za našu smo izložbu pripremili posebnu scenografiju koja se proteže kroz šest dvorana Palače šećera posvećenih Klimtu i njegovoj družbi. U tri su prostorije njihove slike, a u tri preostale su projekcije s brojnim projektorima i monitorima, u jednoj prostoriji s desetak dokumentarnih programa, u dvjema drugima multimedijalne, interaktivne projekcije, naročito osmišljene da Klimt bude još zanimljiviji, a i izložba još zanimljivija, opremljena najsuvremenijom elektroničkom tehnologijom. Klimta na neki način želimo povezati sa suvremenosti. Možda se to čini kao nepotreban napor kad znamo koliko su odjeci njegove umjetnosti i koliko su omiljena njegova djela. No ne treba

otvorenja izložbe »Nepoznati Klimt - ljubav, smrt, ekstaza«

Novi sjaj restauriranih slika

zaboraviti da su naše slike mladalački radovi izrađeni po narudžbi, stoga nužno podosta konvencionalni, pa bi bez naročito osmišljene prezentacije onima bez dovoljnoga poznavanja Klimtova rada i prijelomnih godina moderne umjetnosti, mogli izgledati nedovoljno privlačni, možda i pomalo dosadni.

Naročito osmišljena postava, s posebnom rasvjetom i posebnom zvučnom kulisom nužna je podrška slikama čiju važnost želimo naročito akcentirati te u svakome trenutku podsjetiti da se radi o iznimnom privilegiju koji upravo imamo, da sudjelujemo u događaju koji će se ponoviti tek za koju stotinu godina. Nakon završetka izložbe nećemo više imati priliku sudjelovati u nekome novom, budućem predstavljanju riječkoga Klimta, jer će se slike vratiti na strop kazališta i opet će sljedećih stotinu ili više godina biti nedostupne. To je kao kada se na nebu, pred našim očima pojavi sjajni komet koji mjesecima iščekujemo, svjesni da ga više nećemo vidjeti ni mi ni naši najbliži potomci, jer će se ponovo pojaviti tek za više stotina godina...

Izložbu čine velikom i iznimno pomno osmišljeni sadržaji u kojima su sudjelovali

brojni stručnjaci - uz desetak stručnjaka, »klimtologa«, tu su i dizajner glavne koncepcije, dizajneri multimedijalnih i dokumentarnih sadržaja, kao i tehnička ekipa, da ne spominjemo sve ostale, poput restauratora, financijera i sponzora. Tu je bitna i široka europska komponenta, okupljanje stručnjaka različitih profila iz Austrije, Hrvatske, Slovenije, Italije i Rumunjske, koja također pridonosi naročito ugodaju. Posebna je vrijednost i iznimno opsežan i temeljit, vizualno atraktivan katalog, za kojega je već sad rečeno da je najbolji koji je ikad viđen u Rijeci.

Posljedice pandemijskih mjera

Kompleksno je u današnje vrijeme čak i nešto što smo prije uzimali zdravo za gotovo - poput europskog prelazanja granica - pa me zanima kako vam je bilo prihvatiti činjenicu da osim riječkih Klimtovih i slika njegove družbe neće biti drugih originalnih djela, koja ste, vjerujem, prilično priželjkivali?

- Pa nije nam to bilo baš lako prihvatiti. A pokazalo se da je zamašan projekt morao biti preusmjeren i u organizacijskom smislu posve iznova postavljen. Postalo je očito da je zbog kompleksnih

pandemijskih mjera, koje su u svakoj zemlji drukčije i usto se neprestano mijenjaju, olabavljaju ili postrožuju, gotovo nemoguće organizirati transport iz Austrije i Rumunjske. Nismo htjeli odustati od koncepcije izložbe, no odlučili smo da ćemo samo riječke slike pokazivati u originalu, a sve ostale radove prikazat ćemo projekcijama. Koncepcija izložbe se nije promijenila ni za milimetar, ali jesu organizacijski aspekti.

Sto vam je onda u organizaciji ostalo nedosežno, a što ste od ranoga Klimta, koji je okosnica izložbe, željeli pokazati?

- Ostali su nam nedosežni radovi iz Austrije i Rumunjske, za koje smo se dugo borili uvjeravajući velike muzeje da smo ambiciozni i ozbiljni i da smo u stanju iznijeti do kraja tako zamašnu i opsežnu izložbu, za koju treba i velik stručni pogon i velika proračunska sredstva. Zajedno s Deborah Pustišek Antić, autoricom izložbe, obilazio sam i velike nacionalne i pokrajinske muzeje u Beču, Linzu, Bukureštu i Sinaiji. Bili smo oboje odlučni u nakani da izložbu, bez obzira na sve prepreke koje će nam se ispriječiti, dovedemo do kraja. Što su prepreke bile veće, to je više rasla naša ambicija i

uvjerenje da izložbu svakako moramo prirediti na najbolji mogući način, te da moramo uključiti i niz važnih muzeja i institucija da bismo u Rijeku mogli dovesti brojna Klimtova djela. Htjeli smo pokazati i studije i crteže za pojedine riječke slike, kao i kasne erotske crteže koji su potpuna suprotnost njegovu mladenačkom opusu. Korona nas je u tome omela. Postalo je nemoguće planirati bilo kakav prelazak državne granice pa smo odustali i od transporta Klimtovih djela iz inozemstva.

A već smo se u velikoj mjeri dogovorili s posuditeljima i sklopili ugovore koje smo poslije, uz isprike, morali poništiti. Onda se pokazalo da je velik posao čak i sklopiti ugovore za objavljivanje pojedinih radova u katalogu i za prikazivanje na projekcijama. Osim iz velikih muzeja, posudivali smo građu za objavljivanje i iz knjižnica i privatnih zbirki u Austriji i Italiji.

U svakom slučaju gledatelji neće biti osobito zakinuti. Ostali smo i nadalje tvrdoglavo pri prvotnoj nakani da prikazemo »Nepoznatog Klimta«, njegovo djelo u kontrapunktu između mladalačkih javnih slika i kasnih, zrelih erotskih crteža. Ono što ne možemo prikazati u originalu, pokazat ćemo u katalogu i u projekcijama.

Kruna EPK-a

Ova izložba dolazi na više načina kao »točka na i« Europske prijestolnice kulture. Možda joj je ovim promjenama uzrokovanim pandemijom malo potamnio sjaj jednog od internacionalno najjačih programa EPK-a, no bez obzira na sve to osjećate li ipak u tom smislu satisfakciju, s obzirom na to da izložba nije nailazila na nepodijeljenu podršku prvotnog vodstva EPK-a na čelu s umjetničkim ravnateljem Slavenom Toljem?

- Naravno da osjećam satisfakciju! Prvo je vodstvo EPK-a bilo loše i uz tu je ekipu vezano previše skandala. Sva su

naša iskustva s ekipom koja je prije korone vodila EPK bila teška. Stoga ne mogu reći da će mi ti ljudi osobito nedostajati. Bilo je tu i previše početnika s raznih strana, kao i previše bahatosti i umišljenosti, previše smušenosti i lošega funkcioniranja. Ne radi se, dakle, samo o kreativnom i umjetničkom razilaženju, o nekakvom intelektualnom sukobu ili o nerazumijevanju između Muzeja grada Rijeke i vodstva EPK Rijeke 2020. Radi se o izrazitom klanovskom funkcioniranju jedne ekipe koja nije imala nikakvih skupula u podjeli EPK-ovskog novca. O tome sam svojedobno iznio precizne argumente i predočio ih vodećim ljudima Grada i EPK-a.

U početku je, na primjer, Muzeju moderne i suvremene umjetnosti, koji je vodio Slaven Tolj, ujedno i umjetnički direktor EPK-a, dodijeljeno sedam puta više EPK-ovskog novca za program nego Muzeju grada Rijeke. Udrugi Drugo more dodijeljeno je, pak, jedanaest puta više EPK-ovskog novca nego Muzeju grada Rijeke! Čak su i neke ustanove za koje je veliko pitanje trebaju li i mogu li biti nositelji ključnih programa, poput Gradske knjižnice, Art-kina te Hrvatskog kulturnog doma, u početku dobivale više novca nego Muzej grada Rijeke. Primjeri iz europskih kulturnih prijestolnica koje su prethodile Rijeci pokazuju da su muzeji glavne okosnice programa većine tih manifestacija. U riječkom su slučaju muzeji, potpuno nekritički, bili unaprijed marginalizirani.

Usto, trgovačko društvo Rijeke 2020 poželjelo se nametnuti riječkim kulturnim institucijama kao krovna agencija - koordinator riječke kulture od koje bi ubirao dobar dio prihoda. Svoju ulogu »pretkoronarno« vodstvo EPK-a nije vidjelo u distribuciji proračunskih sredstava kulturnim programima pojedinih institucija, nego upravo obratno, u iznuđivanju novca. Tako su,

Povratak na strop »Zajca«

Kako ste prihvatili to da će restaurirane slike na kraju ipak natrag na strop u »Zajca«, koliko god postojale vrlo opravdane teze da bi im bolje bilo u visini očiju, recimo u Muzeju grada Rijeke?

- Pa ne osobito teško, jer od početka, od trenutka skidanja slika sa stropa kazališta, postoji uvjerenje da je to najbolje i najprirodnije. Zato neću ništa učiniti da povratak pokušam otežati i usporiti. Međutim, uvjeren sam da će do povratka proći još podosta vremena i da neće biti ni lak, ni brz. Naime, vjerojatno nitko od onih kojima se to čini kao gotova stvar ne vidi svu složenost te »operacije«. Trebat će, primjerice, ponovo izgraditi skelu koja je, prilikom skidanja koštala više od stotinu tisuća kuna, trebat će posebno prirediti konstrukciju na koju će se slike moći montirati, jer se više neće lijepiti izravno na žbuku kako je to bilo dosad. Osim toga, čini se da bi i krov trebalo sanirati. Pitanje je i kako na stropu kazališta osigurati pogodnu vlažnost i mikroklimu. U svakom slučaju, ne zavidim onima koji će morati rješavati ove probleme prije negoli Klimta ponovo vrate na svoje mjesto.

Ono što bi još dodatno moglo usporiti povratak jest i mogućnost gostovanja izložbe u velikim europskim muzejima. Postojalo je ozbiljno zanimanje Belvedera, velikog bečkog muzeja moderne umjetnosti, da se izložba prenese u Beč. Dakle, moglo bi se dogoditi i da riječki Klimt gostuje u više europskih muzeja, kao i da potom više godina ostane u Muzeju grada Rijeke i da ga još dugo gleda muzejska publika.

na primjer, od svih prihoda Muzeja grada Rijeke, bez obzira na to sudjelovao li EPK u financiranju tih programa ili ne, poželjno ubirati 60 posto od ukupnog iznosa prodanih ulaznica, kao i od publikacija i suvenira. Jednostavno nerazumno i neshvatljivo! Srećom, stjecajem prilika, vodeća je ekipa Rijeke 2020 potpuno iščeznula pa su se pojavili novi ljudi s kojima suradjujemo iznimno dobro, gotovo bih rekao lagodno i kako treba!

No da se vratimo na ljepši dio priče. Uvjeran sam da će se od svih programa, bili oni izravno uključeni u EPK ili ne, od cijele 2020. i ovoga prodežetka u 2021., najviše pamtiti otvorenje stalnog postava Muzeja grada Rijeke u Palači šećera te da je kruna cijele manifestacije Europske prijestolnice kulture Rijeke 2020 izložba »Nepoznati Klimt«.

Stropne slike iz HNK-a Ivana pl. Zajca